

SŁAWOMIR PAŁASZ

Jak doktor Bolewski dyrektorem szpitala został

W okresie międzywojennym Publiczny Szpital Miejski w Krotoszynie mieścił się w budynku przy ówczesnej ul. Leśnej 4. Obecnie, w obiekcie tym przy współczesnej ul. Bolewskiego 4-8 znajduje się część oddziałów Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Krotoszynie: Oddział Położniczo-Ginekologiczny, Oddział Dziecięcy, Oddział Noworodkowy (stan na wrzesień 2021 r.).

Tekst Statutu Publicznego Szpitala Miejskiego w Krotoszynie z 28 lutego 1933 r. zamieszczony został w XVI tomie cyklu „Krotoszyn i okolice”¹. W obecnym artykule przedstawimy informacje zawarte w obszernym załączniku do pierwszej wersji tego statutu, dotyczące pracy placówki. Następnie – i to jest główny temat niniejszego opracowania – zajmiemy się analizą dokumentów związanych z zatrudnieniem w krotoszyńskim szpitalu dr. Władysława Bolewskiego (1878-1963).

Charakterystyka szpitala

W Załączniku do projektu statutu szpitala miejskiego w Krotoszynie, datowanego na 13 listopada 1929 r. (do ostatecznej wersji statutu z 1933 r. nie dołączono tego dokumentu) czytamy, że w 1902 r. niemieckie władze miasta zakupiły plac wielkości 1,33 ha pod budowę szpitala. Krotoszyn znajdował się wówczas pod zaborem pruskim. Szpital był własnością miasta.

Budowa szpitala rozpoczęła się w 1905 r. Obiekt oddano do użytku 27 lutego 1906 r. Szacowany koszt przedsięwzięcia na początku budowy wynosił 175 tys. marek niemieckich. Magistrat w Krotoszynie zaciągnął na ten cel pożyczkę. Ostatecznych kosztów budowy załącznik nie podaje.

---

¹ Zob. Źródło 2. *Statut Publicznego Szpitala Miejskiego w Krotoszynie przy ul. Leśnej 4*. Przekazał do druku i słowem wstępnym opatrzył Sławomir Pałasz, „Krotoszyn i okolice”, red. A.A. Korsak, Krotoszyn 2021, s. 265 - 277.

*Szpital Miejski w Krotoszynie - pocztówka z początku XX w.
Fot. ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. H. Ławniczaka w Krotoszynie*

Początkowo szpitala posiadał 36 miejsc dla chorych. W 1909 r. dostawiono kolejne 4 łóżka. Sukcesywnie, co roku, powiększano liczbę miejsc, do 75 łóżek w 1929 r. Usytuowanie obiektu nie było przypadkowe. W załączniku czytamy: „Budynek szpitalny stoi szerokością budynku do ulicy, od której oddziela go przestrzeń 30 metrowa. Główne wejście mieści się w ścianie szczytowej (od ulicy). Budynek szpitalny postawiono szczytem do ulicy celowo, gdyż w ten sposób długość budynku rozciągając się od wschodu do zachodu frontem swym zwrócona jest ku południowi, co umożliwiło pomieszczenie wszystkich pokoiów od strony południowej (słonecznej), zaś ze strony północnej urządzono wzdłuż budynku szpitalnego korytarz”.

Wokół szpitala założono ogród. Pomiędzy szpitalem a ulicą powstał kwietnik. Teren od ulicy ogrodzono płotem z żelaznych sztachet, który posiadał 2 bramy wjazdowe i furtkę. Na terenie położonym za szpitalem - od strony zachodniej - powstał ogród owocowy. Na zachowanych widokówkach z początków XX w. Widać, że obszar szpitala ogrodzono płotem.

Pod względem infrastruktury szpital czerpał wodę z wodociągów miejskich, posiadał własną kanalizację. W tym czasie Krotoszyn nie był jeszcze skanalizowany³. Dokument informuje, że energię elektryczną czerpano z elektrowni miejskiej zbudowanej w 1927 r.⁴, szpital posiadał też podłączenie do sieci gazowej z miejskiej gazowni. W całym budynku zamontowano centralne ogrzewanie. Kotłownia mieściła się w suterrenach gmachu szpitalnego. W budynku znajdowały się 2 łazienki, wszyst-

2 Załącznik do projektu statutu szpitala miejskiego w Krotoszynie, Krotoszyn, 13 listopada 1929, w: *Statut szpitala miejskiego* (sygn. 11/23/0/3.9/634 – Archiwum Państwowe Kalisz).

3 Budowa kanalizacji miejskiej w Krotoszynie rozpoczęła się w 1938 r. Zob. P. Mikołajczyk, *Kalendarium historyczne Krotoszyna*, Krotoszyn 2015, s. 67.

4 *Kalendarium historyczne Krotoszyna* podaje, że uruchomienie elektrowni miejskiej w Krotoszynie nastąpiło w 1928 r. Zob. tamże, s. 63.

kie ubikacje (nie podano ich liczby) posiadały bieżącą wodą.

Szpital „posiadał:” aparat Roentgera, urządzenie światło lecznicze, pracownię djagnostyczną (pisownia oryginalna). Przeciętne dzienne obłożenie chorych w 1926 i 1927 r. to 30 pacjentów, w 1928 r. – 32 pacjentów. Procent śmiertelności wynosił: w 1926 r. - 4,7%, w 1927 r. - 2,7%, w 1928 r. - 4,8%. W 1928 r. wykonano 319 większych (poważniejszych) oraz 120 drobnych zabiegów chirurgicznych.

Budynki obok gmachu szpitala

Przy głównym budynku szpitala, od strony północnej, czyli patrząc od głównego wejścia - po prawej stronie, zbudowano „parterowy budynek murowany rozciągający się swą długością w kierunku jak główny budynek szpitalny, a więc od wschodu na zachód, mieszczący kostnicę, salę sekcijną, kamerę dezynfekcyjną i pralnię⁵”. W odległości 10 metrów od tego obiektu postawiono „pawilon dla zakaźnie chorych w tej samej linii co poprzedni, budynek murowany wiązany rygłem⁶”.

W październiku 1921 r. zbudowano też masywny chlew dla żywego inwentarza hodowanego na potrzeby lecznicy (na północnej stronie od pawilonu dla zakaźnie chorych), a w listopadzie tego samego roku - drugi, rezerwowo, drewniany budynek dla zakaźnie chorych. Stał on frontem do ulicy i w stosunku do już istniejącego pawilonu zakaźnego, dobudowany został pod kątem prostym. W 1926 r. w budynku szpitala urządzono kaplicę, której według załącznika bardzo brakowało pacjentom⁷.

W 1928 r. dobudowano stajnię dla konia i budynek na sprzęt gospodarczy. „Stajnia i składnica na sprzęty rolnicze murowana, stoi za budynkami wyżej wymienionymi na południowym skraju podwórza oddzielona od innych budynków przestrzenią 10 metrów⁸” – czytamy w opisie otoczenia lecznicy.

Oszacowano wartość placówki

Wartość budynków szpitalnych wraz z placem, podwórzem i ogrodem oszacowano w 1929 r. na 268.100 zł, wyposażenie niemedyczne oceniono na 54.862,60 zł, przyrządy lekarskie na 9.167 zł, zaś sprzęt medyczny (aparat RTG, lampę kwarcową, soluks, djatermję – również zachowujemy pisownię oryginalną – przy. aut.) na 36.500 zł. Razem dawało to sumę 368.629,60 zł.

Dowiadujemy się również, że w budżecie szpitala za lata 1929/1930 planowano uzyskać z opłat za leczenie, wyżywienie chorych, naświetlanie lampą kwarcową itp. kwotę 95.281 zł. Wartość uzyskanych produktów z przyszpitalnego ogrodu wynosiła co rok ok. 1 tys. zł⁹.

Jeden z punktów załącznika brzmi następująco: „Specjalnych dokumentów odnoszących się do nadania szpitalowi jakichkolwiek praw i przywilejów ze strony władz nadzorczych nie ma i takowe prawdopodobnie w ogóle nie istniały, gdyż akta Magistratu tu istnienia tych dokumentów nie wykazują. Akta zawierające plany, rysunki

5 Załącznik do projektu statutu szpitala miejskiego w Krotoszynie..., dz. cyt.

6 Tamże.

7 Tamże.

8 Tamże.

9 Por. tamże.

odnoszące się do budowy wyposażenia i otwarcia szpitala znajdują się w archiwum magistrackim¹⁰.” Uwaga ta dotyczy przede wszystkim okresu, w którym szpital powstał, czyli podczas zaboru pruskiego.

Naczelny lekarz lecznicy miejskiej

W biogramie doktora Władysława Bolewskiego zawartym w książce Wybitni krotoszyńianie czytamy: „W okresie międzywojennym był (on – przyp. aut.) kierownikiem i chirurgiem szpitala miejskiego w Krotoszynie oraz ordynatorem miejscowego oddziału położniczego i chirurgicznego. W okresie dokształcania się dojeżdżał okresowo do poznańskich klinik chirurgicznych oraz do znanych ośrodków naukowych w Niemczech. Podczas swojej pracy lekarskiej zajmował się wszystkim, co w trybie nagłym wymagało interwencji chirurgicznej. Wykonywał: tracheotomie, różnego rodzaju operacje brzucha, cięcia cesarskie, amputacje, a nawet szyl rany cięte serca¹¹.”

Część dokumentów dotyczących zatrudnienia Władysława Bolewskiego przez władze miasta Krotoszyna w szpitalu zgromadzona została w jednostce archiwalnej Naczelny lekarz lecznicy miejskiej (sygn. 11/23/0/3.9/635) ze zbiorów Archiwum Państwowego w Kaliszu. Dotyczą one lat: 1919-1934. Większość dokumentów to rękopisy, co znacznie utrudnia odczytanie. Tylko w niektórych przypadkach mamy do czynienia z maszynopisami. Zapewne przedstawiona poniżej treść dokumentów nie wyczerpuje zagadnienia związanego z zatrudnieniem dr. Bolewskiego w krotoszyńskim szpitalu. Dostarcza jednak sporo nowych informacji na temat początków jego pracy.

Pierwsza umowa w wolnej Polsce

22 kwietnia 1919 r., czyli ponad miesiąc od wyboru nowych, polskich władz miasta na czele z burmistrzem Józefem Klemczakiem – pierwszym burmistrzem Krotoszyna po odzyskaniu niepodległości¹², dr Władysław Bolewski napisał jednozdaniową prośbę do Magistratu, w której oznajmił, że w razie poszukiwań kandydata na posadę lekarza w miejskim lazarecie, prosi łaskawie o uwzględnienie jego osoby. Dzień później, na tym samym dokumencie, zapisano odręcznie adnotację zatytułowaną: Uchwała Magistratu. Bolewski przyjęty został do pracy w szpitalu od 1 maja 1919 r., z rocznym wynagrodzeniem 1.500 marek, płatnym w ratach kwartalnych. Na mocy tej samej uchwały przedłużono również kontakt z innym lekarzem Kreismannem do 1 kwietnia 1920 r.¹³ Poniżej znajduje się kilka zdań po niemiecku. Trudna do odczyta-

¹⁰ Tamże.

¹¹ P. Mikołajczyk, *Władysław Bolewski*, w: P. Mikołajczyk, D. Szczepaniak, *Wybitni krotoszyńianie*, Krotoszyn 2019, s. 12. Zob. także: W. Gill, *Bolewski Jan Władysław (1878-1963)*; *Słownik biograficzny uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 w powiecie krotoszyńskim, koźmińskim i w Sulmierzycach*, red. E. Jokiel, A.A. Korsak, M. Pietrowski, Krotoszyn 2020, s. 28-31.

¹² Por. P. Mikołajczyk, *Kalendarium historyczne Krotoszyna*, Krotoszyn 2015, s. 59.

¹³ Por. *List dr. Bolewskiego do Magistratu miasta Krotoszyna*, Krotoszyn 22 kwietnia 1919, w: *Naczelny lekarz lecznicy miejskiej* (sygn. 11/23/0/3.9/635 – Archiwum Państwowe Kalisz).

Data zakończenia budowy budynku szpitala zamieszczona na frontowym murze.

Fot. S. Pałasz

nia informacja adresowana została do doktora Lachmanna¹⁴. Zarówno Lachmann, jak i Kreissmann byli niemieckimi lekarzami praktykującymi w Krotoszynie.

Z doktorem Bolewskim podpisano kontrakt dotyczący jego pracy. Rękopis noszący datę 1 maja 1919 r. nie zawiera jednak podpisów stron umowy na dokumencie. W kilkunastu miejscach ołówkiem nanoszono poprawki. Można więc domniemywać, że jest to roboczy brudnopis, a oryginał nie zachował się w aktach. Z kontraktu wynika, że Bolewski zobowiązany był codziennie do odwiedzania wszystkich chorych leżących w szpitalu, a jego wizytacja musiała być, jak to określono - „przed wydawaniem zakończona¹⁵.” Można domniemywać, że chodziło o zakończenie wydawania śniadania dla chorych. „W kuracji chorych jest lekarz zupełnie samodzielny¹⁶” – tak brzmiał § 2 umowy. W kolejnych punktach zapisano, że doktor przed wykonaniem poważniejszego zabiegu musiał uzyskać zgodę na jego przeprowadzenie od chorego i jego najbliższych krewnych. Nie powinien też w sytuacjach nagłego zagrożenia życia narażać pacjenta na zwłokę w postępowaniu medycznym, a o wszystkim powinien powiadomić lekarza przewodniczącego¹⁷. Wnioskujemy, że chodziło o przełożonego doktora Bolewskiego - nie wymienionego z nazwiska kierownika szpitala. Najprawdopodobniej był nim doktor Lachmann.

W kontrakcie czytamy dalej, że dr Bolewski zobowiązany został do oszczędnego stosowania leków i środków opatrunkowych, a także środków pożywkowych i orzeźwiających. Miał również asystować przy poważniejszych zabiegach chirurgicznych, gdy któryś z pracujących w szpitalu lekarzy zwróci się do niego z taką prośbą. - „Przy dłuższej nieobecności lub chorobie jednego z lekarzy ustanowionych przez miasto

14 Zob. P. Handrych, *W czasach pruskich (1793-1918)*, w: *Krotoszyn. Historia*, t. II, red. R. Marciniak, Krotoszyn-Poznań 1996, s. 187. Według tej publikacji, w 1867 r. w Krotoszynie pracowali następujący lekarze: J. Hamburger, R. Kausch, C. Lachmann, M. Wolf.

15 *Kontrakt pomiędzy Magistratem miasta Krotoszyn w zastępstwie gminy miejskiej a lekarzem Dr. Bolewskim, 1.05.1919*, w: *Naczelnny lekarz lecznicy...*, dz. cyt.

16 Tamże.

17 Tamże.

*Dr Władysław Bolewski
kierownikiem szpitala
po raz pierwszy został
w 1922 r. (zbiory Muzeum
Regionalnego im.
H. Ławniczaka
w Krotoszynie)*

jest p. Dr. B. zobowiązany zastąpić ich¹⁸ – to kolejne postanowienie.

Gdyby dr Bolewski chciał kierować do szpitala któregoś z pacjentów przez siebie leczonych, musiał najpierw uzyskać zgodę lekarza przewodniczącego. Zgoda taka potrzebna była również, gdy Bolewski miał przeprowadzać obdukcję. Dłuższy urlop dr. Bolewskiego możliwy był w sytuacji, gdy na jego miejsce zabezpieczone byłoby zastępstwo innego lekarza, a sama decyzja o udaniu się na urlop musiała mieć akceptację lekarza przewodniczącego oraz burmistrza Krotoszyna¹⁹.

Z zapisów kontraktu wynika więc, że od 1 maja 1919 r. Władysław Bolewski rozpoczął pracę w krotoszyńskim szpitalu, jednak nie był ani jego kierownikiem, ani ordynatorem któregośkolwiek z oddziałów.

Kontrakt w maszynopisie dla doktora *stąd*

Najstarszym dokumentem zapisanym w maszynopisie i podpisanym przez Bolewskiego (w miejscu podpisu przedstawiciela Magistratu widnieje jedynie pieczęćka urzędu) jest nowy – późniejszy kontrakt powołujący dr. Bolewskiego na stanowisko naczelnego

lekarza i kierownika szpitala miejskiego z 23 stycznia 1923 r. Umowa ta obejmuje, według swoich zapisów czas od 10 października 1922 r. Data podpisania dokumentu została wpisana ręcznie.

Spróbujemy odtworzyć, jak powstawał ten dokument. Z 20 listopada 1922 r. istnieje uchwała sporządzona w Magistracie, zatytułowana: „Uchwała dotycząca zawarcia kontraktu z p. Dr. Bolewskim. Jest jednozdaniowa: Zarys kontraktu zawrzeć się mającego z p. Dr. Bolewskim został przez komisję odczytany i przyjęty²⁰.” Załącznikiem do tego dokumentu jest rękopis kontraktu napisany najprawdopodobniej przez samego doktora, bliźniaczo podobny do późniejszego maszynopisu z podpisem lekarza. Ołówkiem dopisano: Przygotować czytelny wzór kontraktu²¹. Czytelny – oznaczać mogło tyle, co przepisany na maszynie. I taki maszynopis rzeczywiście powstał. Najpierw miał tytuł Wzór, bez daty podpisania. Pod jego tekstem odnajdujemy adnotację z 12 stycznia 1923 r.: Magistrat kontrakt akceptuje²². Kolejnym dokumentem w zbiorze jest ostateczna wersja kontraktu, którego treść prezentujemy w całości z zachowaniem układu maszynopisu i oryginalnej pisowni.

18 Tamże.

19 Por. tamże.

20 *Uchwała dotycząca zawarcia kontraktu z p. Dr. Bolewskim*, w: *Naczelny lekarz lecznicy...*, dz. cyt.

21 Tamże.

22 *Kontrakt między Magistratem miasta Krotoszyna z jednej strony, a p. Dr. Bolewskim stąd z drugiej strony. Wzór*, w: *Naczelny lekarz lecznicy...*, dz. cyt.

„Kontrakt

Między Magistratem miasta Krotoszyna z jednej strony, a p. Dr. Bolewskim stąd z drugiej strony zawiera się kontrakt następujący

§ 1.

Pan Dr. Bolewski zostaje naczelnym lekarzem i kierownikiem szpitala miejskiego.

§ 2.

Za porozumieniem z Magistratem wolno mu przyjąć do pomocy jednego lub kilku lekarzy tutejszych, z którymi samodzielnie zawiera umowy.

§ 3.

Dr. Bolewski dba o prawidłowy bieg spraw szpitalnych, normuje czynności służbowe lekarzy i personelu pielęgniarstwa, prowadzi książki oraz zarządza sumieniem i oszczędnie ruchomym i nieruchomym majątkiem szpitala.

§ 4.

Przy spełnieniu przyjętych przezeń obowiązków otrzymuje renumerację w wysokości 15.000 mk. miesięcznie płatnych po upływie kwartału.

§ 5.

Kontrakt niniejszy obowiązuje od 1.X.1922.r. do 1.X.1927.r., o ile przedtem za bopólną zgodą nie zostanie zmieniony.

Krotoszyn, dnia 23 stycznia 1923 r.²³ ”

Kontrakt nadawał dr. Bolewskiemu funkcję naczelnego lekarza i kierownika szpitala. Jest to najstarszy, znany nam do tej pory dokument, który mówi o objęciu przez Bolewskiego zadania kierowniczego. W dwóch miejscach tekstu występują niby niewiele znaczące określenia, choć mogą one być zastanawiające. Bolewskiego określa się mianem doktora stąd - czyli z Krotoszyna, związanego z naszym miastem. Poza tym mógł on przyjmować do pracy tutejszych lekarzy. Odczytać można to sformułowanie jako miejscowych, związanych z Krotoszyńskiem lub jego okolicami. Mogło to również oznaczać, że intencją władz miasta było, aby w szpitalu zatrudniani byli odąd polscy lekarze. Pamiętajmy, że są to pierwsze lata po odzyskaniu niepodległości przez II Rzeczpospolitą.

Uposażenie Bolewskiego, w porównaniu z pierwszym kontraktem z 1919 r. znacząco wzrosło. Umowa obowiązywała na 5 lat, co dawało doktorowi pewne poczucie stabilizacji.

---

23 *Kontrakt między Magistratem miasta Krotoszyna z jednej strony, a p. Dr. Bolewskim stąd z drugiej strony, Krotoszyn, 23 stycznia 1923, tamże.*

26 czerwca 1923 r. powstał w Magistracie kolejny rękopis: „Odpis następującej treści: Za kierownictwo szpitala miejskiego oddano p. Dr. Bolewskiemu do użytku parcelkę położoną przy szpitalu obszaru 1/4 morgi. Kasa szpitalna winna zatem zapłacić kasie miejskiej do trybu VI” (za względu na słabo czytelne pismo mamy wątpliwości co do poprawnego odczytania tej liczby – przy. aut.) równowartość za parcelkę²⁴. Wartość należnej sumy naliczana była za okres od 1 kwietnia 1922 r. do 1 października 1923 r. na podstawie ceny skupu żyta uzyskanego z 1 morgi. Za okres od 1 kwietnia do 1 października 1922 r. wysokość ta wynosiła 953,12 (bez podania waluty, w Polsce obowiązywała wówczas marka polska), za czas pomiędzy 1 października 1922 r. a 1 października 1923 r. - 2.656,25. Można zaryzykować twierdzenie, że otrzymanie przez Bolewskiego ziemi przy szpitalu jeszcze bardziej dało mu poczucie stabilizacji oraz mogło pozytywnie wpłynąć na jego utożsamianie się z tą instytucją.

Niniejsze opracowanie pomija potwierdzenia odbioru przez Magistrat w Krotoszynie dokumentów, wpływających co roku do władz miasta, a dotyczących przedłużenia zawartych kontraktów z lekarzami szpitalnymi. Dotyczyły one również doktora Bolewskiego. Zachowały się jedynie potwierdzenia odbioru takich dokumentów. Nadawcą mógł być szpital lub Rada Szpitalna - organ doradczy i opiniujący Magistratu w sprawach związanych ze szpitalem (w dalszych omawianych dokumentach Rada Szpitalna zwana jest również komisją szpitalną).

Kontrakt przedłużony o 3 lata

Kolejny kontrakt z dr. Bolewskim jako naczelnym lekarzem i kierownikiem szpitala podpisany został przez burmistrza Józefa Klemczaka 19 września 1927 r. Obowiązywał od 1 października 1927 r. Został podpisany na kolejne 3 lata, czyli do 1 października 1930 r., z możliwością przedłużenia o następny rok²⁵. W porównaniu z poprzednią umową zmieniła się wysokość wynagrodzenia. Wnioskowała o to komisja szpitalna, która rekomendowała burmistrzowi także przedłużenie kontraktu z Bolewskim, choć dokument z jej posiedzenia datowany jest już po podpisaniu umowy z kierownikiem szpitala²⁶. Wynagrodzenie doktora w 1927 r. zmienione zostało na 300 zł rocznie, płatnie w ratach kwartalnych, od 1 kwietnia 1928 r. wypłacana miała być kwota 1200 zł rocznie²⁷.

Zmiana przepisów, rozpisano konkurs

9 grudnia 1929 r. Wojewoda Poznański Roger Adam Raczyński wysłał do starostów i burmistrzów pismo w sprawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 22 marca 1928 r., dotyczącego państwowych zakładów leczniczych. Wojewoda przypominał, że w myśl tego rozporządzenia dyrektorzy i ordynatorzy poszczególnych oddziałów szpitali publicznych powinni być wybierani jedynie w drodze kon-

²⁴ *Odpis*, Krotoszyn 26 czerwca 1923, tamże.

²⁵ Por. *Kontrakt między Magistratem miasta Krotoszyna z jednej strony, a p. Dr. Bolewskim stąd z drugiej strony*, Krotoszyn, 19 września 1927, tamże.

²⁶ Por. *Uchwała komisji szpitalnej*, Krotoszyn, 24 września 1927, tamże.

²⁷ Por. *Kontrakt między Magistratem miasta Krotoszyna z jednej strony, a p. Dr. Bolewskim stąd z drugiej strony*, Krotoszyn, 19 września 1927, amże.

kursów. Nakazał, aby w tych szpitalach, które wybrały dyrektorów i ordynatorów bez konkursów, dotychczasowe umowy rozwiązać i ogłosić postępowanie konkursowe. „Oczekuję doniesienia o zamiarze mianowania jednego ze zgłoszonych kandydatów, osoby na stanowiska dyrektora szpitala powiatowego względnie miejskiego do 15-go stycznia 1930 r.”²⁸ – takie było podsumowanie urzędowego pisma.

Magistrat ogłosił konkurs na dyrektora szpitala. Znowu mamy do czynienia z obustronnie zapisanym rękopisem. Na jednej stronie kartki znajduje się tekst: „Rozpisanie konkursu na dyrektora szpitala miejskiego i ordynatorów. Uchwała. Komisja szpitalna przekazuje sprawę Magistratowi.” Pod nim, w miejscu uwierzytelnienia autograf burmistrza Klemczaka. Pismo nosi datę 13 września 1929 r. Magistrat potwierdził je dzień później²⁹. Decyzja o rozpisaniu konkursu podjęta została więc na kilka miesięcy przed tym, zanim wojewoda upomniał się o podjęcie takiego działania.

Na odwrocie karty napisano tekst ogłoszenia konkursowego z datą 28 grudnia 1929 r., czyli ponad kwartał po tym, jak podjęto decyzję o rozpisaniu konkursu. Dokumenty kandydaci składać mogli do 10 stycznia 1930 r., posada dyrektora szpitala była do objęcia od 15 stycznia 1930 r. Oto treść ogłoszenia:

„Magistrat miasta Krotoszyna ogłasza konkurs na stanowisko dyrektora Szpitala Miejskiego w Krotoszynie.

Do stanowiska tego przywiązane są pobory według O1 (być może jest to zapis: 04 – przyp. aut.) stopnia płacy dla funkcjonariuszów państwowych z dodatkiem funkcyjnym według umowy.

Od kandydata wymaga się dopełnienia następujących warunków:

- 1/ obywatelstwo polskie
  - 2/ przynajmniej 2 letnia praktyka w szpitalu, z wybitną znajomością chirurgii, położnictwa oraz ... (wyraz nieczytelny, trudny do odczytania - przyp. aut.)
  - 3/ świadectwo zdrowia wystawione przez państwowego lekarza powiatowego
- Dyrektor szpitala musi spełniać funkcję chirurga³⁰.”

Niespodziewany kontrkandydat

Naturalnym kandydatem na to stanowisko był oczywiście dr Bolewski, który w tym czasie pełnił funkcję kierownika szpitala. Spełniał wszystkie wymogi konkursowe. Mogło się wydawać, że nie będzie miał kontrkandydatów. Tymczasem, 9 stycznia o godz. 21.00, na dzień przed końcowym terminem składania podań, do Magistratu doręczono telegram następującej treści: „Zgłaszam gotowość objęcia posady dyrektora szpitala, papiery wysłane express. Dr. Kaliniewicz³¹.” Telegram nadany został z miejscowości Nadwórna o 17.50. Urząd Pocztowy w Krotoszynie odebrał go o 20.26. Nadwórna leżała w okresie międzywojennym w województwie stanisławowskim, dzisiaj jest to teren zachodniej Ukrainy.

Na 9 stycznia 1930 r. datowany jest również list do Magistratu w Krotoszynie (nie

28 *Pismo okólne Wojewody Poznańskiego*, Poznań 9 grudnia 1929, tamże.

29 *Rozpisanie konkursu na dyrektora szpitala miejskiego i ordynatorów*, Krotoszyn, 13 września 1929, tamże.

30 Tamże.

31 *Telegram - Magistrat Krotoszyn*, 9 stycznia 1930, tamże.

wiemy kiedy wpłynął on do urzędu), w którym dr Stanisław Kaliniewicz przedstawił swoją kandydaturę, załączył świadectwo ukończenia studiów i zdobycia specjalizacji lekarskiej oraz uprzejmie prosił o powierzenie mu posady w Krotoszynie. Pismo opatrzone jest jego pieczęcią:

*STANISŁAW KALINIEWICZ
SPECJALISTA CHIRURG I UROLOG
B. asystent Uniwersytetu Pozn.
pierwszy asystent oddz. chirurg. Szpit.
miejskiego w Poznaniu³²*

Stanisław Kaliniewicz urodził się w 1893 r., był wyznania rzymskokatolickiego. Od 1 października 1925 r. do 1 lutego 1929 r. pełnił funkcję ordynatora oddziału chirurgicznego Szpitala Miejskiego w Kaliszu. Odszedł z tego szpitala na własne życzenie jak pisał z powodu stosunków służbowych, które uniemożliwiły mi pracę³³. Z treści pieczętki wynika, że pracował również w Poznaniu. Do listu załączona została statystyka wykonywanych przez niego zabiegów operacyjnych w szpitalach w Poznaniu i Kaliszu.

Od 15 sierpnia 1929 r. do chwili redakcji listu był dyrektorem Szpitala Powiatowego w Nadwórnej, który posiadał ok. 100 łóżek. Dr Kaliniewicz zapewniał, że świadectwa pracy z dotychczasowych miejsc zatrudnienia przedłoży na dodatkowe żądanie ze strony Magistratu. Wymienił również 5 artykułów naukowych, które opublikował w czasopismach medycznych: „Polskim Przeglądzie Chirurgicznym” oraz „Polskiej Gazecie Lekarskiej”³⁴.

Jednym z tekstów był artykuł zatytułowany: „O postępowaniu w przypadku nagłego zatrzymania się moczu.” Podarujmy sobie opisy sprzętu urologicznego używanego w latach 20. XX w. do zgłębnikowania cewki moczowej oraz metod cewnikowania, a także sposoby radzenia sobie przez lekarza w trudnych sytuacjach z tym związanych. Są one, jak na ówczesny stan wiedzy medycznej przedstawione niewątpliwie niezwykle profesjonalnie, choć momentami dość drastycznie. Poprzestańmy zatem na zacytowaniu dwóch akapitów z tego naukowego artykułu natury ogólnej, które dają pewną minimalną charakterystykę osoby dr. Kaliniewicza i jego nastawienia do pacjenta. Pisał on: „Opisane cierpienie jest bezwzględny wskazaniem do natychmiastowego leczenia, wzywający nas chory nagli, wyczekując wybawienia z męczarni. Ulżyć choremu a przy tem obrać właściwą drogę, aby nie popełnić błędu, którego najbliższe skutki prowadzą do zejścia śmiertelnego - jest obowiązkiem każdego lekarza praktyka.

Ze studjów uniwersyteckich wynosimy tak mało wiadomości z zakresu urologii, wykłady uniwersyteckie zbyt mało uwzględniają ten tak ważny dział patologii i lecznictwa, tak, że tylko niezbyt licznym jednostkom jest dane zdobyć zasadnicze

³² List dr. S. Kaliniewicza do Magistratu Miasta Krotoszyna w Krotoszynie, Szpital Powiatowy Nadwórna 9 stycznia 1930, tamże

³³ Tamże.

³⁴ Por. tamże.

wiadomości zwłaszcza, jeżeli chodzi o praktyczne ich stosowanie. Urologia jest dość młodą gałęzią medycyny a pod względem praktycznego nauczania nie tylko u nas, ale i zagranicą leży jeszcze odległością³⁵.”

Co do osoby kandydata na dyrektora krotoszyńskiego szpitala, to w dwóch opracowaniach Zbigniewa Kledeckiego (1921-2014), lekarza kardiologa, zajmujące się dziejami medycyny w Kaliszu, odnaleźć można biogram następującej treści:

„Kaliniewicz Stanisław (1893-1943), chirurg. W latach 1925-1929 ordynator Oddz. Chirurgicznego Szpitala Starozakonnych w Kaliszu. Potem był dyrektorem szpitala w Kołomyi. W czasie II wojny światowej był ordynatorem Oddz. Chirurgicznego polskiej części szpitala żydowskiego w Tarnowie. W 1943 r. wyjechał na urlop do Kołomyi, gdzie 25 VII w Szeszorach został zastrzelony przez bandę UPA. Miał 50 lat³⁶. „

W pisanych przez Kaliniewicza do Magistratu w Krotoszynie listach pojawia się miejscowość Nadwórna, w biogramie mowa jest natomiast o Kołomyi. Oba miasta znajdują się na terenie dzisiejszej Ukrainy. Dzieli je ok. 40 km.

Dodajmy również, że w latach 20. i 30. XX w. dr Kaliniewicz zajmował się przeprowadzaniem transfuzji krwi, publikował artykuły naukowe na ten temat. Był jednym z nielicznych lekarzy, którzy pracując poza ośrodkami akademickimi (Lwów, Warszawa, Kraków), zajmował się tą problematyką w, jak to określiła Renata Paliga w swojej pracy doktorskiej poświęconej krwiolecznictwu i krwiodawstwu w medycynie polskiej prowincjonalnych szpitalach³⁷.

Stanisław Kaliniewicz wysłał do Krotoszyna jeszcze trzy kolejne listy. 12 stycznia 1930 r. biorący udział w konkursie lekarz przeprasza, że w skutek przeoczenia nie załączył do poprzedniego listu znaczków pocztowych dla ewentualnej przesyłki zwrotnej dokumentów, które zostały przez niego dołączone do zgłoszenia swojej kandydatury. Znaczki więc załącza teraz. Prosi również, aby dokumenty te odesłać mu niezwłocznie, jeśli nie zostanie wybrany dyrektorem³⁸.

W liście z 27 stycznia dopytuje na jakim etapie znajduje się procedowanie konkursu. Ponawia prośbę o odesłanie dokumentów. Zapewnia, że jeśli zostanie wybrany dyrektorem, stawi się w Krotoszynie niezwłocznie³⁹. W ostatnim piśmie, bez daty powstania, które wpłynęło do Magistratu 11 lutego 1930 r. Kaliniewicz powtórnie prosi o odesłanie dokumentów⁴⁰.

35 Dr. S. Kaliniewicz, *O postępowaniu w przypadku nagłego zatrzymania się moczu*, „Polska Gazeta Lekarska”, nr 23/1929, s. 1-2.

36 Z. Kledecki, *Szpital Starozakonnych w Kaliszu*, przypis 33, http://www.gulip.nazwa.pl/_ktlold/medycyna_kaliska/medkal06.htm, [dostęp: 25.09.2021]. Tenże, *Dzieje Szpitala św. Trójcy w Kaliszu*, przypis 54, <https://ktl.gulip.pl/wp-content/uploads/2019/07/medkal10.pdf> [dostęp: 25.09.2021].

37 R. Paliga, *Krwiolecznictwo i krwiodawstwo w medycynie polskiej XIX i XX wieku (1830-1951) od powstania listopadowego do utworzenia Instytutu Hematologii*, maszynopis, praca doktorska, Uniwersytet Medyczny w Poznaniu, Poznań 2012, s. 154, <https://www.wbc.poznan.pl/publication/301302> [dostęp: 25.09.2021].

38 *List dr. S. Kaliniewicza do Magistratu Miasta Krotoszyna w Krotoszynie*, Nadwórna 12 stycznia 1930, w: *Naczelnny lekarz lecznicy...*, dz. cyt.

39 *List dr. S. Kaliniewicza do Magistratu Miasta Krotoszyna w Krotoszynie*, Nadwórna 27 stycznia 1930, w: tamże.

40 *List dr. S. Kaliniewicza do Magistratu Miasta Krotoszyna w Krotoszynie*, Nadwórna, tamże.

Rozstrzygnięcie konkursowe

W zebranej dokumentacji nie ma pism stanowiących odpowiedzi na listy tego lekarza. Nie ma także zgłoszenia, które na konkurs miałoby wpłynąć od dra Bolewskiego. Co nie oznacza, że takiego zgłoszenia nie było. Jest za to wezwanie kierowane przez Magistrat do członków Rady Szpitalnej na posiedzenie, jakie 31 stycznia 1930 r. o godz. 5-tej popołudniu odbyło się w sali posiedzeń w ratuszu. 27 stycznia zwołał je burmistrz Kłemczak. Zaproszenie skierowane zostało do członków rady: dr. Stanisława Krzywańskiego, dr. Jana Władysława Bolewskiego, dr. Stefana Budzyńskiego, Józefa Kowalskiego⁴¹.

Na stanowisko dyrektora szpitala wybrano dr. Bolewskiego. 6 lutego 1930 r. powstało pismo do wojewody poznańskiego z uzasadnieniem wyboru i rekomendacją, aby wojewoda zatwierdził dokonany wybór.

Z listu tego dowiadujemy się, że ogłoszenie o konkursie na dyrektora zamieszczono w „Ilustrowanym Kurjerze Krakowskim”, „Gońcu Zachodnim” i „Kurierze Poznańskim”. „Rada Szpitalna, która rozpatrywała oba zgłoszenia orzekła się za Dr. Bolewskim wobec tego Magistrat postanowił jednogłośnie nadać posadę dyrektorowi szpitala p. Dr. Władysławowi Bolewskiemu z Krotoszyna” – czytamy w piśmie.

Za takim wyborem przemawiało to, że zdaniem Rady Szpitalnej Bolewski przez wiele lat kierowania szpitalem wykazał się wybitnymi zdolnościami organizacyjnymi i administracyjnymi. Jego praca przyczyniła się do zbudowania dobrej renomy szpitala, do którego na leczenie przyjeżdżali również pacjenci spoza Krotoszyna. Bolewski zdaniem rady osiągnął wiele sukcesów, mimo trudnych warunków gospodarczych z jakimi borykano się od czasu przejścia władzy z rąk byłego zaborcy.

Dr Bolewski był zdaniem komisji przede wszystkim wybitnym chirurgiem. „Fachowo szczególnie jako chirurg przyczynia się do wzmocnienia zaufania do naszego szpitala, pozwala na powstanie jego marki, pacjenci z odległych stron przyjeżdżają⁴²” – pisano w liście do wojewody.

Bolewski łączył pracę chirurga z pełnieniem funkcji dyrektora szpitala. Na zatrudnienie „osobnego dyrektora i osobnego chirurga wydatki nasze nie wystarczają, wobec tego zależy nam na utrzymaniu p. Dr. Bolewskiego tym więcej, że ciężar miasta z nowej ustawy o wynagrodzeniach się powiększa. Utrzymanie szpitala przez miasto będzie jedynie możliwe, jeżeli kierownictwo będzie w odpowiednich rękach fachowe, inaczej utrzymanie miejskiego szpitala byłoby niemożliwe. Tym bardziej, że nie otrzymujemy znikąd żadnych subwencji⁴³.”

Wybrano więc dr. Bolewskiego zarówno z przyczyn merytorycznych, pod względem jego wykształcenia i co najważniejsze doświadczenia zawodowego, jak i z przyczyn ekonomicznych. Doktor Bolewski w jednej osobie pełnił zarówno funkcję dyrektora szpitala, był też cenionym lekarzem chirurgiem. Gdyby Magistrat zatrudnił w ramach konkursu dr Kaliniewicza jako dyrektora, musiałby utrzymywać dwa etaty, na które - zdaniem Rady Szpitalnej - miasta nie było wówczas stać. Poza tym, wnio-

41 *Zawiadomienie o posiedzeniu Rady Szpitalnej*, Krotoszyn 27 stycznia 1930, tamże.

42 *List do Wojewody Poznańskiego w Poznaniu w sprawie wyboru dyrektora szpitala*, Krotoszyn 6 lutego 1930, w: tamże.

43 Tamże.

*Budynek Szpitala Powiatowego w Krotoszynie przy ul. Bolewskiego 4-8
- widok współczesny. Fot. S. Pałasz*

skować można, że poza informacjami jakie wpłynęły do Magistratu o dr. Kaliniewiczu, nie był on bliżej znany krotoszyńskiemu. W ten sposób Rada Szpitalna i Magistrat argumentowały swój wybór przed wojewodą.

Dwa dni później – 8 lutego 1931 r. Rada Szpitalna podjęła uchwałę w której „poleca Magistratowi powierzyć stanowisko Dyrektora Szpitala p. Dr. Bolewskiemu z Krotoszyna. Zawiadomić odmownie p. Dr. Kaliniewicza z Nadwórny⁴⁴.”

Nieporozumienie i przykra pomyłka

Pod koniec kwietnia, przez moment mogło się wydawać, że dr Bolewski nie będzie mógł jednak nadal pełnić funkcji dyrektora szpitala. Władze Krotoszyna otrzymały bowiem od Wojewody Poznańskiego pismo, w którym podważano jego wybór. Nie znamy szczegółów tego pisma. Dość szybko jednak okazało się, że doszło do nieporozumienia. 30 kwietnia 1930 r. władze wojewódzkie prostowały: „W ślad za pismem moim z dnia 26 kwietnia 1930 r. (...) co do którego zaszła przykra pomyłka zawiadamiam, że nie podnoszę sprzeciwu co do nominacji Dra Władysława Bolewskiego na stanowisko Dyrektora Szpitala Miejskiego w Krotoszynie i w zupełności godzę się na jego wybór. Proszę o odwrotny zwrot omyłkowo przesłanego dekretu z dnia 26.4.30 (...)”⁴⁵ Pod dokumentem podpisał się wicewojewoda - dr Typrowicz.

⁴⁴ *Uchwała Rady Szpitalnej*, Krotoszyn 8 lutego 1930, tamże.

⁴⁵ *Pismo Wojewody Poznańskiego do Magistratu w Krotoszynie w sprawie mianowania Dyrektora Szpitala Miejskiego w Krotoszynie*, Poznań 30 kwietnia 1930, tamże.

*Budynek Szpitala Powiatowego w Krotoszynie przy ul. Bolewskiego 4-8
- widok współczesny. Fot. S. Palasz*

Podsumowanie

Jak wynika z przeprowadzonej analizy dokumentów dotyczących zatrudnienia dr. Bolewskiego w krotoszyńskim szpitalu, został on przyjęty do pracy 1 maja 1919 r. Miał wówczas 41 lat. Funkcję powierzoną mu przez Magistrat Krotoszyna - naczelnego lekarzem i kierownika szpitala miejskiego zaczął pełnić ponad 3 lata później - od 1 października 1922 r. Kontrakty o pracę przedłużane były z nim systematycznie.

W 1930 r. dr Władysław został wybrany dyrektorem szpitala w drodze rozpisane-go konkursu. Są to ustalenia, które nie były znane i publikowane, uszczegóławiają więc dotychczasową wiedzę o biografii niezwykle zasłużonego dla krotoszyńskich pacjentów lekarza – patrona jednej z ulic miasta oraz Stacji Dializ w Krotoszynie.

Zapewne w sprawie aktywności zawodowej dr. Bolewskiego w Krotoszynie jest jeszcze wiele innych dokumentów, dotąd niezbadanych. Obecny tekst w sposób syntetyczny przedstawił zawartość zbioru archiwalnego w postaci teczki z zasobów Archiwum Państwowego w Kaliszu - Naczelnny lekarz lecznicy miejskiej (sygn. 11/23/0/3.9/635). Obejmuje dokumenty z lat 1919 - 1930.

Autor artykułu przeprowadził w Archiwum Państwowym w Kaliszu kwerendę materiałów historycznych – głównie z okresu międzywojennego - dotyczących dziejów krotoszyńskiego szpitala oraz w szerszym rozumieniu służby zdrowia w powiecie krotoszyńskim. W kolejnych tekstach publikowanych w następnych tomach „Krotoszyn i okolice”, zamierza przedstawiać Czytelnikom jeszcze inne, dotąd niepublikowane materiały.